

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTA BISERICESCĂ - CULTURALĂ

ORGANUL OFICIAL AL EPARHIEI ORTODOXE ROMÂNE A ARADULUI

Comemorarea lui Țichindeal.

Pescărețul mic. — Un comitet de inițiativă, în frunte cu Sever Bocu, protopop dr. Țucra și alți intelectuali bănățeni, a hotărât să ridice un monument lui Dimitrie Țichindeal, marele cărturar și fabulist bănățean, care, înfruntând toate urgile unei stăpâniri vitrege și prigoana unor autorități bisericești sârbești plzmătărețe, a știut să-și facă glasul său auzit de întreaga suflare românească, dând semnalul renașterii naționale și a eliberării de sub suzeranitatea eclesiastică sârbă, a tot puternică pe vremea aceea.

Asemeni lui Mihail Roșu Martinovici, Paul Iorgovici și C. Diaconovici-Loga, literați și pedagogi de origină bănățeană, ce au militat pentru ideile naționale, preotul Dimitrie Țichindeal, parohul comunei Becicherecul-Mic, dornic de a-și vedea neamul cât mai sus și unirea pecetluită pe vece, s'a străduit, a luptat, a suferit, încordându-și toate puterile întru culturalizarea maselor populare și îndrumarea lor pe drumul cel bun și adevărat.

Urmașii săi, după 114 ani, dându-și seamă de adâncul înțeles al învățăturilor propăvăduite, ca un postum, dar foarte meritat omagiu, datorat memoriei lui D. Țichindeal, s'au gândit să-i ridice o cruce în satul natal, imortalizându-i tot odată chipul de apostol în bronzul rece dar nemuritor.

Facem propunerea ca cei cu cădere să schimbe și numele comunei Becicherecul mic în Țichindeal.

La serbările comemorative, ce nu au putut fi oprite nici de ploaia care începuse a cădea din zorii zilei de 4 Decembrie cor., au fost invitate bisericile, școlile, universitățile și societățile culturale din întreaga țară.

P. S. Sa Episcopul nostru Grigorie a plecat din Arad încă de Sâmbătă seara 3 XII 1932, însoțit de consilierul Păcățianu. Duminică dimineața au mai plecat părinții: Dr. I. Suciu, Dr. Ciuhandu, Muscan, Georgia, Stana, Drala și un grup de studenți teologi, sub

conducerea profesorului Dr. Petreuța, și încă vre-o 100 persoane.

Au mai răspuns invitației studenții din Cernăuți, Iași, București, Chișinău și Cluj, cari, fără să cunoască oboseala, au străbătut sute de kilometri pentru a aduce omagiu instituțiilor respective. Au venit și delegații celor 2 episcopi din Arad și Caransebeș; reprezentanții „Astrei”, ministerului instrucției, asociației culturale bănățene, parlamentului, țărani și țărance din toate colțurile provinciei, în mândrele costume naționale, și corurile și fanfarele din peste 30 de comune, în sfârșit aproape 20 mil de oameni, cari abia au încăput în trenurile speciale, gratuite, ce se succedau din oră în oră, toate cu direcția Pescărețul Mic.

Primele transporturi de pelerini, veniți să se închine la mormântul lui Țichindeal, așezat în micul cimitir al satului, sunt primite cu urale, flori și în sunetele fanfarei locale. În cortegiul imens precedat de sergenți călări și jandarmi pedestri, participanții merg la biserică. Liturghia este oficiată de însuși P. S. Sa episcopul Grigorie, asistat de un mare sobor de preoți și de către arhim. Morușca. Răspunsurile au fost date de corul „Speranța” din Timișoara, dirijat de d. dir. Gh. Ioanovici.

La fiecare 10 minute apar pe barierile comunei sute de țărani din satele înconjurătoare, chiudind și cântând.

Estrada specială și tribunele sunt înțesate.

La orele 10.30 P. S. S. episcopul Dr. Grigorie Comșa al Aradului oficiază serviciul sfințirii crucii comemorative, cruce din platră, lucrată de sculptorul Șipos după planurile d-lui Ing. Liuba, care are în față o placă de bronz cu chipul celui comemorat.

Odată slujba bisericească terminată, episcopul dr. Grigorie Comșa al Aradului amintește poporului de liturgia sfântă a lui Dimitrie Țichindeal, care ca preot și profesor s'a trudit să deștepte neamul cărui aparține.

Comparându-l cu ceilalți luceferi ai școlii și bisericii românești din trecut, face o amplă incursiune în biografia marelui patriot bănățean pe care îl ase-

muește apostolilor națiunii și organizatorilor ce au pus bază primelor începuturi ale școlii românești.

Termină arătând că românii de azi, luând pildă dela Țichindeal, vor ști să se unească și să facă zid puternic în fața tuturor dușmanilor din afară.

Imnul regal, executat de cele 20 Coruri și 30 fanfare țărănești, este ascultat cu evlavie, transformând momentul în adevărat entuziasm.

Arhimandritul *Lazarescu* depune omagiile episcopului Roman al Oradiei, cerând participanților să se adape dela învățăturile marelui dascăl, care a știut să-și facă datoria și să însufle contemporanilor săi cultul înaintașilor și energiile a tot creatoare.

Protopop *Dr. Ancușa*, deputat, în numele Episcopiei din Caransebeș, vorbește despre acel mănunchiu de cărțurari cari au luptat pentru desrobirea de sob ierarhia sârbească, laudând pe preotul din Becicherecul-Mic ce s'a sbuciumat și a purtat steagul redemptării, înscriind Banatul la locul de cinste în istoria luptelor naționale.

Vicarul *Munteanu* aduce omagiul episcopiei greco-catolice din Lugoj.

Deputatul *dr. L. Iuga* dă citire telegramelor primite dela patriarhul Miron Cristea, d. Iuliu Maniu și Gh. Crișan.

D. Em. Bucuța în numele ministerului Instrucțiunii publice spune că guvernul a ținut să participe alături de întreaga țară la marea sărbătoare a Banatului, față de bunul bănățean și neînfricatul patriot român Dimitrie Țichindeal, care rezimat pe cruce, din ușa școlii și cu condeliul a vorbit cu „gură de aur” neamului său, căutând să-l scoată din întunec.

D. Man vicepreședintele Camerei deputaților reliefa activitatea fabulistului Țichindeal sub aspectele de dascăl, preot și scriitor, care a propovăduit românismul, îl consideră precursorul unirei dela Alba Iulia, a cărui sămânță a dat roade.

Acest monument înseamnă o strajă neadormită și un răspuns revizionistilor din afară.

D. Sever Bucu în numele comitetului de inițiativă dă citire unui lung discurs, în care pomenește de luptele lui Țichindeal duse împotriva sârbilor și de idealul național urmărit pentru întregirea hotarelor.

Preamărind patimile și religia iubirei de neam, ce-l pun pe Țichindeal în galeria marilor naționali și cărțurari români, termină predând monumentul spre păstrare și îngrijire primarului comunel.

Țăranul *Isac Grigore* promite că monumentul lui Țichindeal va fi locul de pelerinaj și de slujbe dumnezeiești ale poporanilor.

Protopopul *Dr. Țiucra* președintele soc. „Astra” secția Banat spune că parohul Țichindeal a fost un înțelegător al vremii și servitor al neamului.

Făgăduiește că „Astra” va continua activitatea culturală în masele poporului. Mal vorbesc apoi d-nii *Dr. A. Leucuța* în numele parlamentarilor bănățeni,

Dr. Avram Imbroane președintele asociației culturale din Banat, *Ing. Blajian* rectorul șc. politehnice din Timișoara, *Ciobanu* în numele asociației învățătorilor bănățeni, *Mariș* profesor la șc. normală Arad, unde Țichindeal a fost pe vremuri dascăl, ziaristul *Montani*, studentul *Matei, Novac, Vuia, Grigorian* și *Bugariu* dela universitățile din țară.

Iu urmă toate delegațiile cu coruri și drapele, având în frunte pe preoți, învățători și autorități, au defilat prin fața monumentului, depunând flori și coroane.

La orele 3 a avut loc un mare banchet și împărțirea pomenilor oferite celor săracl de către primăria municipiului Timișoara.

Manifestațiile naționale dela 1 Decembrie în Arad.

Comemorarea zilei istorice de 1 Decembrie în orașul nostru, precum și puternica manifestație a forței românești, contra tendințelor ungurești, de-a schimba actualele fruntarii ale României întregite, a umplut încă odată sufletele noastre de convingerea fermă că România este o țară puternică și nebiruită.

Programul acestor grandioase serbări românești s'a desfășurat în modul următor:

La ora 9 și jum. a avut loc rugăciunea de mulțumită în Catedrala din Arad, oficiată de P. S. Sa Episcopul nostru Grigorie, asistat de un mare sobor de preoți. La fine a rostit o vorbire însuflețită părintele Turic.

De aici publicul trece pe piața Avram Iancu, care era ticsită de popor însuflețit, venit cu muzică și steaguri din toate satele județului Arad. În mijlocul pieții a fost așezată o tribună, unde au luat loc toți intelectualii din Arad, fără privire la credințele lor politice, precum și multe doamne și domnișoare. La tribună a fost montat un megafon, care a transportat vorbirile tuturor oratorilor la imensa masă de public evaluată la 30.000 suflete.

Președinte al marei adunări a fost proclamat între urale însuflețite P. S. Sa Episcopul nostru Grigorie. La un moment dat își face apariția pe tribună dl V. Goldiș, căruia i-se fac sincere manifestări de simpatie. P. S. Sa Episcopul Grigorie deschide marea adunare prin rugăciunea citită în anul 1918 de unul din Episcopi în ședința istorică dela Alba-Iulia. Publicul a ascultat rugăciunea cu capetele descoperite, iar apoi P. S. Sa a rostit o înălțătoare vorbire, pe care o vom publica într'unul din numerii viitori ai revistei noastre. A urmat la cuvânt d. V. Goldiș, care a făcut propune-

rea de unificare în anul 1918 la Alba-Iulia. Ca totdeauna d. Goldiș și de astădată a fost viu aplaudat. Alt luptător neînfricat al trecutului nostru a luat cuvânt, spunând că schimbarea hotarelor noastre, fixate prin sabie, numai cu sabia se pot schimba, deci cui îi trebuie pământ românesc, să vie aici.

Di Leontin Ilescu, delegatul ziarului „Universul”, aduce din București omagii pentru harnicul Episcop dela Arad și cei trei mari luptători: Goldiș, Suciș și Pop C. Ștefan. Aduce admirația sa poporul vrednic din părțile Aradului, de unde au plecat în trecut ideile de emancipare națională.

În numele preoției de legea românească din Ardeal vorbește cu mult elan părintele consilier eparhial Dr. Ciuhandu, care arată cu date statistice și istorice că pământul acesta, muncit și stăpânit de noi, a trebuit să fie totdeauna și va fi vecinic numai al nostru. În numele invalizilor de război a vorbit locotenentul invalid I. Martin. Printr'o vorbire emoționantă declară că invalizii sunt gata din nou să-și pue serviciile în serviciul patriei.

Tot cu însuflețire a vorbit părintele protopop Cosma în numele partidului național-tărănesc, dl Mărcuș în numele partidului liberal, d. Ispravnic în numele partidului liberal-gheorghist, prof. Dr N. Popovici în numele partidului Agrar, d. Boar în numele învățătorilor, prof. Constantinescu în numele corpului didactic, d. Ascaniu Crișan în numele „Astreii”, prof. Găvănescu în numele „Ateneului popular” din Arad, d. ing. Cărpinișanu în numele voluntarilor italieni, d. C. Savu în numele ziarștilor, d. Eugen Crâșnic în numele societăților sportive din Arad, avocatul Petruș în numele regimentului „Horia” apoi studenții: Sălăgian în numele studenților din Arad, H. Vișoi în numele L. A. N. C. și Crișan în numele studenților din București și d. colonel pensionat T. Mușlu în numele „Uniunii foștilor voluntari”

La fine P. S. Sa Episcopul Grigorie mulțumește poporului pentru participarea în număr așa de impozant la aceasta manifestare națională. Indeamnă poporul să ducă acasă focul dragostei de neam, lege și glia românească. Apoi între urale de Trăiască România, P. S. Sa citește cu voce puternică motiunea de mai la vale, care a fost primită cu însuflețire nemai pomenită și apoi trimisă la București:

Poporul român din ținuturile Aradului, dela munți și din câmpie, de pe Criș și de pe Mureș, din târguri și din cătune, strâns în Adunarea Națională din Arad în sfânta și istorica zi a Unirii,

protestează cu indignare împotriva uneltirilor vrăjmășești ce se încearcă peste hotare de a-l înăbuși din nou glasul, trecându-se peste voința sa liberă, exprimată azi și acum patrusprezece ani la Alba-Iulia și consfințită prin tratatul de la Trianon;

Aradul, străjer înaintat al Țării la hotarul dinspre Apus, declară solemn și hotărît că vrea bunăvoințire cu cel din cuprinsul său și pace — așa cum a fost odată și pentru totdeauna statornică pacea! — cu cel din afară.

Aradul este un ținut românesc. Românesc prin trecutul său îndepărtat, supus desnaționalizării forțate, românesc prin luptele ce le-a purtat împotriva stăpânitorilor săi de ieri, românesc prin populația sa, prin tradițiile, prin portul și prin obiceiurile sale!

Și Aradul vrea să rămână românesc!

A spus-o la Alba-Iulia, o spune azi și o va mai spune de zeci și de sute de ori — dacă va mai fi nevoie — lumii întregi cu aceeași însuflețire.

Dar poporul arădan declară tot atât de solemn și hotărît că în veci de veci și nimănui nu-i va permite să cintească o piatră de hotar, pusă acolo unde este azi prin suferințele și sacrificiile sale de veacuri. Hotarele sale, recunoscute de sfetnicii tuturor țărilor, împuternicite prin tratate, consacrate de istoria neamului nostru și binecuvântate de Dumnezeu — sunt și rămân definitive.

Și oricine va încerca să le frângă, se va isbi de pieptul și brațele noastre.

Adunarea națională din Arad vesteste lumii, că și Aradul face un trup nedespărțit cu Românii din Dacia Traiană, de cari nici o lege omenească nu-l mai poate deslipi!

◆◆◆◆◆

Dela Academia Teologică Arad.

Comemorarea Mitropolitului Andreiu Șaguna.

În configurația Bisericii dela începutul secolului al XIX-lea precedată de conducerile Episcopilor sârbi: Chirilovici, Nichitici și Adamovici, urmă o epocă de conducere absentă, datorită curții din Viena, care nu îngăduia ca Biserica să-și aibă conducători din vâstarele ei firești.

Acest interval critic în istoria Bisericii Ardelene, s'a sfârșit cu înscăunarea unui român, Vasile Moga. Totuși cu înscăunarea lui Biserica ardeleană nu s'a putut bucura de o prosperitate binefăcătoare, fiindcă în porțile ei sacre și vechi bătea cutezanța și răutatea guvernului maghiar, bătea sacrilegiul celor uniți cu papalitatea schismatică. Omul, pe care-l cereau cu atâta insistență și atâta dor vremurile de atunci, veni ca o unealtă a Providenței să ridice biserica și neamul nostru. Minte înaltă și suflet vizionar, Șaguna a în-

teleles de minune că destinul neamului românesc din Ardeal și sufletul credincioșilor atârnavau numai de consolidarea și prosperitatea Bisericii atât de vitregită în trecut.

Primul gând a lui Șaguna s'a îndreptat spre organizarea Bisericii, pe care s'a străduit să o scoată de sub jurisdicția episcopatului sârbesc și de sub amestecul apăsător al regimului politic. În sensul acesta desfășoară o activitate prodigioasă, căutând ca prin memorii și în dezideratele adunării dela Blaj 1848 să documenteze din punct de vedere canonic autonomia bisericească a Românilor. Ca o consecință a acestei strădanii, deși a întâmpinat rezistența egoistă a sârbilor pe de o parte, cât și din partea regimului austriac despotice, cât și din partea nălmîșilor uniști, ieși construcția nouă bisericească, întemeiată pe dreptatea istorică: Mitropolia ortodoxă a Românilor din Ardeal și Ungaria ca cea mai neclintită fortăreață, ca cel mai puternic zid al neamului românesc. Acestei magnifice clădiri marele Șaguna îi dădu cea mai potrivită și cea mai perfectă ordine în interior; astfel apără „Statutul organic”. El îmbină cele două fortărețe ale sufletului românesc laolaltă, Școala și Biserica, reponându-le în lile lor firești de dezvoltare și de progres; de înrăurire profundă asupra sufletului românesc. Apără un „Seminar”, care să dea cultură clericilor. Ajută numeroase Biserici sărace, înființă și susține Tipografia Arhidiecezană, de sub teascurile căreia a ieșit și ieșă până astăzi „Telegraful Român” și o mulțime de cărți cari au dus lumină până în cele mai umile cătune românești.

Tot Șaguna este înființatorul (1861) „Asociațiunii Transilvane pentru cultura și literatura poporului Român”.

Datorită acestor frumoase și înalte înfăptuiri pe terenul bisericesc și cultural, și datorită și activității literare legată mai mult de necesitățile practice ale Bisericii și Școlii pentru viața Românilor Ardeleni, începu să planeze un nou suflu de renaștere și de reînviore bisericească și națională.

Andrei Baron de Șaguna, figură înaltă și impunătoare. El trebuie să prezideze și astăzi la baza tuturor strădanțiilor noastre, dacă vrem să ne putem numi urmași vrednici ai lui. El trebuie să constituie viața unghiulară și directivă a sufletului nostru.

Societatea academică „Episcopul Grigorie” a Studenților în Teologie a ținut de o sfântă datorie a serba zina de Mercuri 30 Noembrie a. c., ziua comemorării fericitului Mitropolit Andrei Baron de Șaguna, la care au binevoit a ne onora cu prezența întregul Consiliu Eparhial și Profesorul dela această Academie.

La ora 10. a. m., s'a oficiat în Biserica catedrală un parastas pentru odihna marelui Mitropolit. Serviciul divin a fost făcut în sobor, de către P. C. Părinte Rector Dr. T. Botiș, preoții: C. Turicu, F. Co-dreanu, Dr. S. Șiclovan și V. Mihuțiu. La sfârșit Pă-

rintele C. Turicu a ținut o cuvântare, în care prin câteva cuvinte înălțătoare descrie viața și activitatea marelui apostol Ardelean, insistând mai mult asupra ultimelor clipe ale vieții lui, cari se termină cu mângâtoarele cuvinte ale acestui Mitropolit, rostite celor din jurul lui, „Nu vă temeți, însă nu vă certați”. Adresându-se tinerilor teologi îi îndeamnă să urmeze căile marelui Mitropolit, dându-le ca deviză ultimele cuvinte ale acestuia.

Programul s'a desfășurat, după „parastas”, în Aula Academiei Teologice, cum urmează:

1. „La mormântul marelui Andrei” cor.
2. „Andrei Șaguna” disertație de DI N. Cîmpoleș.
3. „Dedicație lui Andrei”, versuri originale de DI P. Selegean.
4. „Romanța noului venit”, poezie de Ion Minulescu, declamată de DI C. Butoiu.
5. „Ție” cor.

Punctele de cor au fost conduse de studentul-teolog I. Farca.

A. Lucea

Sfințirea bisericii din Căprioara.

În Duminica din 16 Oct. a. c. s'a săvârșit actul sfințirii bisericii din nou renovată și zugrăvită din Căprioara P. St. Sa. Părintele nostru Episcop Grigorie reținut la Congresul Național bisericesc din București, a delegat pe rectorul Academiei teologice din Arad, Dr. Teodor Botiș, care a săvârșit actul sfințirii, însoțit fiind de protopopul tractual Traian Ciblan, preotul locului Iuliu Lazarescu, ieromonahul Ilarie Iova dela M-rea Hodoș-Bodrog, fiul comunei Căprioara, și preoții din jur: Moise Bordoș, Ioan Micu, Alexandru Barbon, Anghel Ardelean, Alexandru Sloitean, Petru Elenesiu și Leontin Lazarescu.

Actul sfințirii a început la ora 8 dimineața. Poporul din loc și mulți din comunele învecinate așteptau gătiți în haine de sărbătoare și cu fețele vesele în curtea sf. biserici. Pe uliți era fierbere, credincioșii se grăbeau la sf. biserică, zoriți și de bubuitul trascurilor, cu cari credincioșii au salutat sosirea preoților.

Sfințirea apei, încunjurarea și ungera cu sf. Mir a sf. biserici terminate, s'a început și săvârșit cu mare pompă sf. Liturghie. La priceasnă P. C. Părinte-Rector Dr. Teodor Botiș a rostit o frumoasă, potrivită și bine simțită predică despre biserica sfințitoare. Răspunsurile liturgice le-a dat corul soc. Sf. Gheorghe din loc, condus de tânărul absolvent al școlii de cântăreți din Sibiu, Ioan Catincea.

Biserica spațioasă neputând cuprinde numărul mare al credincioșilor dornici a ascultă slujba înălțătoare și nu mai puțin a admira frumseța picturii sf. biserici, s'au perindat, cei dinlăuntru făcând loc celor dinafară cu dragoste dar și cu regret.

La actul sfințirii au participat deputatul Adu. Eparh. Remus Rafiroi, autoritățile locale și a Preturei plasei Birchiș, învățătorii din jur și alți intelectuali.

Pictura bisericii, zugrăvită în stil bizantin cu un bogat și frumos executat ornament simbolic bisericesc, neoblicinută în părțile noastre, unde predomină stilul apusean, este o adevărată revelație. Pictura a fost lucrată de profesorul-pictor Teodor Zarma din T. Severin, macedo-român de naștere, care nu a adus cu sine numai arta bizantină din locul de naștere, ci și ceva din misticismul și frumuseța artei bizantine.

La prânzul dat preoștelor și intelectualiilor streini, P. C. Sa Rectorul Acad. teol. Dr. T. Botiș a urât domnia îndelungată și pacinică M. S. Regelui nostru Carol II, sărbătorind biserica și poporul nostru ziua nașterii M. Sale și urând păstorire îndelungată și rodnică și P. Sf. Sale Părintelui nostru Episcop Grigorie.

Ieromonahul Ilarie Iova și-a citit autobiografia, în care a arătat cum l-a condus pronia divină la starea de astăzi, pe care a visat-o ca copil și care stare l-a adus fericirea și mulțumirea în această viață. Mulți credincioși, prieteni de copilărie ai ieromonahului, au ascultat emoționați și cu lacrimi în ochi expunerea dânsului.

De încheiere află de îndreptățit și just a aduce laudă preotului locului Iuliu Lazarescu, care prin o bună și pricepută gospodărie a venitelor puține a sf. biserici, a repasat temeinic și pe deantregul sf. biserică pe dinlăuntru și pe dinafară, a acoperit turnul și biserica cu tînchea și a zugrăvit-o, făcându-o un adevărat lăcaș al Domnului. Tactul și energia pastorală de 30 ani încă și-au dat roadele, văzându-se în disciplina și bunăcuviința credincioșilor.

Sfințirea bisericii din Căprioara a fost o zi de înălțare religioasă morală a credincioșilor din loc și jur.

Rap.

Icoane alese din viața ortodoxiei

Mila creștină.

Precum lângă biserici și mănăstiri s'au înființat primele școli și tipografii românești, tot în curtea bisericilor și mănăstirilor noastre s'au așezat și cele dintâi spitale pentru îngrijirea și vindecarea bolnavilor.

Ștefan cel Mare a organizat pe caliciei din Iași în bresle, iar voevodul Petru Rareș i-a pus sub oblauirea episcopilor.

La mănăstirea Argeșului, pe la 1524 era o casă pentru săraci, înzestrată cu averi de voevodul Ioan Vladislav.

Între anii 1695—1714, boierul Mihail Cantacuzino întemeiază în București «Mănăstirea Colțea», pe lângă care s'a deschis *primul spital* din țara românească.

Lângă această mănăstire era și o școală, iar la 1842 aci s'a deschis prima școală de învățatură medicală la noi.

Între anii 1735—1750 voevodul Grigorie Ghika a zidit mănăstirea Sf. Pantilimon, sfânt care a fost de meserie medic. Lângă ea răsar două spitale (unul pentru boalele lipicioase) și o bisericuță închinată lui Visarion, sfântul care avea darul tămăduirii de ciumă.

Cu stăruința mitropolitului Filaret II s'a înființat în capitala țării prima casă de orfani din țară, iar la 1838 lângă schitul Malamuci prima casă de nebuni, numită mai târziu «Mărcuța», tot în București.

Prin daniile bunilor creștini s'au mai înființat în București «Așezămintele Brâncovenesti» și așezămintele «Sf. Spiridon» din Iași, unde se dau și astăzi, și se vor mai da, ajutoare fără plată bolnavilor.

Astfel de așezăminte, în cari se arată oamenilor prin fapte mila creștină, au mai fost și sunt și în alte părți ale țării, pe la mănăstiri și biserici, cari le sprijineau și le susțineau prin veniturile de pe moșiile lor, — lăsate și aceste tot prin daniile creștine, *partea sufletului*, dela voievozi, boieri, vlădici, călugări și alți creștini.

Bolnavii primeau aici toate ajutoarele de lipsă, iar doctorii erau îndatorați ca «nu numai ziua să cerceteze de 2 ori pe bolnavi, ci — fără soroc — oricând va fi cerut la nevoie»²⁾.

Creștinii cu faptele.

Am înșirat câțiva voievozi străbuni, luptători și mucenici ai ortodoxiei, cari au sprijinit cu mână largă și au apărat cu prețul vieții lor, biserica lui Iisus Hristos. De asemenea am pomenit și câteva din roadele bisericii ortodoxe în ogorul neamului românesc.

Dar *nu numai țara noastră, ci întreg Răsăritul* e plin de urmele binefacerilor, cari au izvorât din prisosul de dragoste creștinească a strămoșilor noștri.

Voievozii, boierii și vlădicii noștri au îmbogățit Răsăritul creștin cu daniile lor pentru biserici și mănăstiri. Credința lor era o *credință vie, arătată în fapte*. Este plină Sârbia, Bulgaria, Grecia, Asia-Mică, Egiptul, Siria, Palestina, Arabia chiar, de urmele darurilor trimise de voievozii, boierii și vlădicii români.

Dela Constantinopol și dela Muntele Sfânt (Athos) și până la Atena și mai departe până la muntele Sinai și până la Ierusalim în Țara Sfântă, aproape nu este biserică și mănăstire mai însemnată, care să nu fi fost înzestrată cu daruri bogate din bogățiile țărilor românești. Unele sunt și zidite de români.

Acelaș fel de ajutoare, cari se trimeteau peste Dunăre și peste mare în Răsărit, se trimeteau și peste Carpați pentru episcopiile și bisericile din Ardeal. Dela

²⁾ Cf. I. P. Sf. Sa Patriarhul Dr. Miron Cristea: *Universul*, din 23 Aprilie 1932.

Brașov, Făgăraș, Sibiu, Hațeg și până prin Munții Apuseni, prin Bihor și Maramureș, se află numeroase urme de dărnicie și de strânse legături între românii de o parte și de alta a Carpaților, mai ales cu cărți și biserici zidite de frații de peste munți.

Țările românești au fost pentru creștinătatea apuseană scutul de apărare împotriva popoarelor păgâne, iar pentru creștinătatea răsăriteană, ca și pentru biserica noastră din Ardeal, izvorul celor mai mari și mai multe ajutoare în vremuri grele. Românii cu o mână au dat și cu alta s'au apărât.

Astfel de suflet mare și darnic au avut părinții și strămoșii noștri. De aceea a și ajutat Dumnezeu Românilor ca după multe veacuri de iobăgie și durere, — și din mijlocul marilor împărății, cum au fost împărăția turcească, rusească, austro-ungara, față de cari noi nu eram nimic, — astăzi să răsară soarele libertății, ca să trăim stăpâni într'o țară, care cuprinde și ocrotește pe toți Românii.

Curat cuvântul Sfintei Scripturi: „**Adevărul din pământ a răsărit și dreptatea din cer a privit**” (Psalm 84,12). Căci „**în ce chip miluește tatăl pe fiu, așa a miluit Domnul pe ceice se tem de dânsul**” (Psalm 102,13).

Ortodocsia în Ardeal.

Am arătat foarte pe scurt roadele ortodocsiei în țările românești și am pomenit și numele câtorva voveozi cari au apărât și susținut cu credință creștinătatea, față de năvala pustiitoare a turcilor și altor popoare păgâne. Am văzut că atunci când s'a cerut și-au dat bucuros și viața pentru ea, deplin încredințați că prin jertfele lor se sfințesc și pe ei, și religia din care făceau parte. Și o religie care a dat astfel de creștini, după cum vom mai vedea, nu poate să fie decât o religie vie, o religie a adevăratului Dumnezeu.

Acum trecem la alt rând de lupte, pe cari «bătrâneasca și curata și cinstita noastră lege» le-a purtat veacuri întregi cu alți năvălitori și asupritori, aici în țara Ardealului, la luptele cu **calvinii și catolicii.**¹⁾

Vom desprinde și de aici câteva icoane istorice, câteva figuri de mucenici, ca să vedem că și aici cartea vremii ne înfățișează numeroase, frumoase și luminoase pilde de credință și chipuri de jertfă în viața ortodocsiei.

Nicăiri nu găsim o mai bună potrivire a cuvintelor Mântuitorului nostru: «In lume năcazuri veți avea; dar îndrăzniți! «Eu am biruit lumea!» (Ioan 16,33) — ca în istoria neamului și a bisericii noastre. A trebuit să ingenunchem și să plângem sute și mii de ani, până să ajungem la o zi de biruință și de bucurie pentru toți.

¹⁾ Datele și reproducerile din capitolele ce urmează sunt luate din bogatele și prețioasele scrieri istorice ale pâr. Dr. I. Lupăș și Dr. S. Dragomir, profesori la Universitatea din Cluj și membri ai Academiei Române.

Luptele cu calvinii.

Veacul al 17-lea pentru Românii din Ardeal și pentru biserica lor a fost un timp de grea încercare, în urma prigoanelor îndurate din partea principilor calvini, cari cârmuiau și stăpâneau pe vremea aceea Ardealul.

Prin cărți, de pildă catehismul calvinesc (1640), tipărit românește dar cu învățături calvine, — prin **ademeniri** și cu **puterea** au silit pe Români ca să-și lapede legea strămoșească și să se deie pe legea calvină, ungurească. Au cerut ca românii să se lapede de preoții lor, iar preoții să se lase de biserica noastră, de Tainele noastre sfinte, îndeosebi de Spovedanie și sfânta Cuminecătură, de sfânta Liturghie, de rugăciuni, de post, de icoane, de slujbe și, peste tot, de toată rânduiala credinții și a slujbelor noastre ortodocse. Dar Românul a ținut cu îndârjire și cu sfințenie la legea părinților lui, căci ea era singura lui ocrotire și mângăere pe acele vrăjmașe vremuri.

Legea calvină, — numită așa după Calvin, înfemeetorei, — abia era răsărită de prin veacul al 16-lea, și fără nici un temei în Sfânta Scriptură și învățăturile Sfinților Părinți, până când legea ortodocsă este veche, dela Mântuitorul și Domnul nostru Iisus Hristos. Aceasta își are rădăcinile coborâte adânc în pământul neamului românesc, după cum am văzut, și **curge din însuși izvorul curat al cărților sfinte.**

Osteneala calvinilor a fost zadarnică, deoarece în fruntea poporului românesc Bunul Dumnezeu a ridicat bărbați aleși și cu dragoste față de adevărata lege creștinească, cari, deși au suferit mult, totuși nu s'au lăsat și nu ne-au dat pe partea ereticilor și a dușmanilor noștri.

Ilie Iorest și Simion Ștefan.

Unul dintre acești harnici luptători contra calvinilor a fost mitropolitul **Ilie Iorest** (1640—1643), care a venit în Ardeal din Moldova, dela mănăstirea Putna, sprijinit de Domnul Vasile Lupu. Dar pășind el cu bărbăție contra planului de calvinizare, a fost învinuit de fărădelegi — nedovedite — de către calvini și pe nedreptul i s'a răpit averea. Apoi a fost bătut cu bețe și aruncat în temniță, de unde a scăpat numai în schimbul sumei de 1000 de taleri, pe care îi colectase prin Rusia.

După el a urmat alt luptător vrednic: mitropolitul **Simion Ștefan**, care încă a fost un bun apărător a bisericii noastre față de năvala și prigoana calvinilor. Sub păstoria și cu binecuvântarea lui s'a tipărit în 1648 la Alba-Iulia **Noul Testament**, pentru prima dată în limba românească. Cu 40 de ani mai târziu s'a tipărit la București întreaga **Sfânta Scriptură**, pe vremea voveodului Șerban Cantacuzino și a mitropolitului Teodosie Veștemeanul, care de neam era tot din Ardeal.

Sava Brancovici.

Murind Simion Ștefan, în scaunul vlădicesc dela Alba-Iulia a urmat *Sava Brancovici*, rudenie de sânge cu familia Brâncovenilor din Țara Românească. El a fost cel mai hotărît și mai vajnic luptător al dreptei credințe, în contra calvinilor. Din această pricină, după trei ani de păstorie, calvinii l-au dat jos din slujbă. În acest timp a ajuns în două rânduri, cu fratele său Gheorghe — după milă — până la Țarul Rusiei.

Ajuns din nou în scaun, a luat cârma și lupta bisericii noastre tot atât de dâră, față de ceice voiau să o șteargă de pe fața pământului.

Principele Ardealului de atunci, Mihai Apafi, mai la început l-a apărat pe Sava în contra bârfitorilor și împotriva învinuirilor dușmanilor săi. Dar mai pe urmă nu numai că l-a lăsat pe mâna lor, dar și el însuși l-a asuprit.

Se spune că vrăjmașii mitropolitului Sava, ca să-și bată joc de el, când acesta se afla la masa principelui Apafi, au pus pe o femeie ca să-i aducă un câțel înfășat ca să-l boteze. Fiind atunci zi de post, Sava postea. Când a venit femeia cu câțelul înfășat, mitropolitul a luat o bucată de ridiche și a dat câțelului să mănânce. Dar câțelul, bine înțeles, nu a mâncat. Atunci Sava ar fi zis: „Eu nu-l pot boteza că nu e de legea mea; dacă ar fi de legea mea n'ar mânca carne în post; să-l boteze calvinii, că e de legea lor.”¹⁾

În urma acestei întâmplări, principele Apafi s'a supărat rău pe Sava. Ridicând învinuiri mincinoase în contra lui a lăsat să fie scos a douaoră din scaun (1680) și aruncat în temnița din Vinț, de unde era scos și bătut în fața poporului în fiecare Vineri.

Cronicarul ungar Mihai Cserey, care viețuia pe vremea aceea la curtea lui M. Apafi, scrie că „pe bietul nevinovatul vlădic l-au scop dela închisoare și numai în cămașă și ismene atâta l-au corbăcit, până ce s'au rupt cămașa, ismenele și carnea de pe dânsul. — *Ne mai auzită păgânească și cumplită tirănie.*”²⁾

Abia cu ajutorul principelui din Țara-Românească Șerban Cantacuzino, a scăpat din temnița și s'a adăpostit în Muntenia, de unde după trei ani regele Ungariei Leopold, recunoscându-i nevinovăția, l-a înălțat la cinstea de baron. Tot în acest an mitropolitul Sava a și murit (1683).

(Va urma).

Noua programă analitică a învățământului religios din școala primară.

Instrucțiunile primite dela suprema autoritate bisericească pentru realizarea scopului urmărit prin învățământul religios, predat prin preoțime în școala

primară, cer o lucrare conștiințioasă, conform programei analitice, emanate dela Sf. Sinod.

Cere instrucțiunea, ca programa aceasta analitică să serviască ca îndreptar preotului și să se aplice încă în anul 1932—33.

Noi, preoțimea din aceste părți, cari am catehizat până acum, am observat lacunele programelor analitice ieșite din vigoare și am insistat pentru alcătuirea altela mai corespunzătoare, salutând cu bucurie vestea despre modificarea ei.

Și, acum, având-o la mână, constatăm adevărat progres. S'a amplificat materia învățământului și s'a distribuit în măsură mai proporțională pentru toate clasele. Iar la materia istorică din Biblie se dă importanță cuvenită profesilor, cari leagă firul economiei divine la venirea Mântuitorului, cel mai însemnat moment din învățământul istoric.

Instrucțiunea, la care am făcut provocare, e cert, dă să înțelegem, că programa analitică nu e stabilită definitiv și va fi corectată conform observărilor temeinice, ce se vor ivi după aplicarea ei.

Dar și până atunci, noi, ceice am catehizat până acum, putem deduce, pe baza experienței, între altele că: 1. materialul abstract e prea vast, 2. în școlile nedivizate, în lipsă de timp recerut, materialul prescris nu se poate eshauria, 3. tragedia Mântuitorului, a patimilor și morții Lui, precum și învierea, e o greșală neiertată să fie abandonate, 4. clasa V-a e supraîncărcată cu întreagă materia de istorie bisericească și ar trebui rezervată și pentru clasa VI-a. Altmintrea aflu conzult să se schimbe materia prescrisă pentru clasa V-a cu cea pentru clasa IV-a.

Acum, abstrăgând dela greutatea ce li-o cauzează catheților preoți noua programă analitică, cu materia ei vastă, față de programa ieșită din vigoare, mai întâmplină catheții greutate în alegerea manualelor de religie, din cari să predea materia prescrisă.

Între manualele recomandate în conspectul ce l-am primit, în cele mai multe materia e distribuită pe clase, conform programei vechi, așa că materia din programa nouă a unei clase e împrăștiată în câte 2 și 3 manuale. Și astfel, mai corespunzătoare sunt manualele, cari cuprind materia pentru toate clasele.

În nex cu acestea aflu de surprinzătoare comunicarea făcută catheților în Revista Teologică N-rii 8—9 1932, în care publică programa veche analitică, zicând, că: „e în vigoare până la alte dispozițiuni” și recomandă, ca cărți de religie, cărțile de citire pentru cursul primar.

Deducând de aici, ne putem închipui, cum se va proceda în celelalte părți ale României Mari. Astfel: programa nouă analitică, în loc să ne adune pe toți la muncă unitară spre mărirea lui Dumnezeu și fericirea noastră, ne-a desbinat de minune. Sunt greutățile începutului.

Pr. Nicolae Crișmarlu

¹⁾ I. Lupaș: Ist. Bis. op. cit. p. 73.

²⁾ Gh. Șincal: Cronica — tom. III. p. 130—131.

Adâncul cel mare.*)

de Pr. D. Voniga

Adâncul cel mare, de care se menționează la Geneza 7, 11, în raportul lui Moisi despre potop, nu înșămoează mările sau adâncurile de pe pământ, căci doar și Scriptura îl distinge ca fiind afară de mări, când zice: „atunci s'au rupt toate izvoarele adâncului celui mare și s'au deschis stavilarele cerului (M. I. 7, 11).

Sub *adâncul cel mare*, avem însă să înțelegem unul (dintre cele mai multe) și cel din urmă strat sau învâliș, format dintr'o mare masă de apă, ce se învârtea pe d'asupra firmamentului, susținut fiind în atmosferă de puterea centrifugală a pământului. Firmamentul sau întinderea a fost numai un despărțitor între apele de pe pământ și între apele ce sunt d'asupra firmamentului sau a întinderii (Geneza 1, 7).

Ca să ne putem face o idee clară și o imaginație potrivită cu realitatea girată de cercetările cosmice-științifice asupra acestui *mare adânc*, revenim la prima perioadă a creațiunii, la creațiunea generală (v. a.), când Dumnezeu „întru început” a făcut cerul și pământul (Gen. 1, 1), adică înainte de cele 6 zile de creațiune specială (Hexaemeron). Creațiunea generală dela „început” a fost crearea materiei străveche, a materiei cosmice, haotice (haosul), care conținea în sine toate elementele (cosmice), din care s'au format și s'au dezvoltat apoi sistemul solar, cu toate planetele, între care și pământul, precum și toți germeii ființelor și a lucrurilor pentru opera de împodobire din zilele 4, 5 și 6 ale Hexaemeronului, până la crearea primului om.

La Geneza 1, 2, e scris că atunci, adică „întru început”, pământul era nevăzut și netocmit și întunec era d'asupra adâncului (adecă a haosului) — și Duhul lui Dumnezeu se purta pe d'asupra apelor”. Ceeace va să zică, acest adânc, sau ape, era haosul întreg, era materia primordială, din care „duhul lui Dumnezeu, ce se purta d'asupra” pregătea materia cosmică pentru crearea treptată a lumii materiale în cele 6 zile ce au urmat.

Din acest haos s'au amestec, lichid și învâpălat, de elemente metalice, carbonice și gazoase, s'a format și pământul, care la început era o masă înfocată și lichidă ce se învârtea ca un vârtej în spațiu. Din cauza învâpăerii pământului, evaporau din el tot felul de aburi de apă și de diferite elemente mineralice, carbonice și gazoase, cari apoi, în puterea centrifugală a pământului, s'au adunat în atmosferă la o distanță potrivită.

Când a început apoi pământul a se răci, acești

*) Din Enciclopedia Biblică, Bisericească și Teologică, în 4 volume, gata de tipar, de Pr. D. Voniga.

aburi sau gaze de elemente cosmice au format în jurul pământului, în atmosferă, niște învâlișuri, în formă de straturi înelare. Gazele cu elemente cosmice mai grele, mai în aproape; iar cele cu elemente mai ușoare, la rândul lor, au format alte învâlișuri sau straturi, cari deasemenea și-au luat loc în spațiu, în jurul pământului, dar la mai mari îndepărtări și adecă d'asupra celor mai din jos și fiecare la distanță potrivită cu greutatea lor specifică. Straturile erau deci strict separate una de alta prin distanța atmosferică dintre ele.

Îndată ce aceste învâlișuri sau straturi de aburi, de ape, și de gaze, încărcate cu elemente cosmice mai grele, au început a se răci, s'au apropiat din ce în ce tot mai mult de pământ, până ce în urmă s'au rupt și s'au prăbușit asupra pământului, formând un nou strat în scoarță, în stare de solidificare a acestuia.

Mai întâiu s'au prăbușit cele mai grele și mai aproape de pământ; iar cele mai ușoare și la mai mari depărtări au continuat a se învârti în jurul pământului până li-a venit și lor vremea de prăbușire.

Cel din urmă învâliș sau strat atmosferic de felul acesta, a fost format, în cea mai mare parte, din apă — și acesta a fost **ADÂNCUL CEL MARE**, a cărui izvoare deschizându-se și a cărui stavilare rupându-se, s'a prăbușit asupra pământului și a cauzat **POTOPUL DIN VREMEA LUI NOE**, produs de Dumnezeu în scopurile Sale.

Pr. D. Voniga.

INFORMAȚIUNI.

Incasarea dărilor eparhiale. Este cunoscut că în urma reducerilor bugetare de stat, eparhia are de plătit din bugetul propriu mai mulți funcționari, cheltueli materiale diferite și are să acopere o mulțime de alte necesități financiare.

Invităm deci factorii cu cădere să binevoiască a accelera incasarea dărilor eparhiale.

Consiliul eparhial.

Comunicat.

Nr. 7350/1932

Congresul național bisericesc în ședința sa dela 16 Oct. a. c. a obligat toate parohiile, cari alcătuiesc Patriarhia Română, să se aboneze la revista „Biserica Ortodoxă Română”, plătindu-și abonamentul din fondurile parohiale.

Ceeace comunicăm spre știre și conformare. Arad, 29 XI. 1932

Consiliul Eparhial ort. rom. Arad.

Red. responsabil: Protopop SIMION STANA.